

Minna
Canth

Työmiehen vaimo

SUOMI 100 VUOTTA

WSOY-KLASSIKOT

MINNA CANTH

Työmiehen vaimo

NÄYTELMÄ VIIDESSÄ NÄYTÖKSESSÄ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

LUKIJOIDEN VALITSEMAT
12 KLASSIKKOJA -SARJAN TEOKSET

MIKA WALTARI *Sinuhe egyptiläinen*
TOVE JANSSON *Muumipappa ja meri*
VÄINÖ LINNA *Täällä Pohjantähden alla 1–3*
VÄINÖ LINNA *Tuntematon sotilas*
SOFI OKSANEN *Puhdistus*
VEIKKO HUOVINEN *Havukka-ahon ajattelija*
TUOMAS KYRÖ *Mielensäpahoittaja*
EDITH SÖDERGRAN *Runoja*
MINNA CANTH *Työmiehen vaimo*
ARTO PAASILINNA *Jäniksen vuosi*
JUHANI AHO *Rautatie*
TOVE JANSSON *Kesäkirja*

Tämä kirja on painettu Suomessa,
vuonna 1860 perustetussa Bookwellin kirjapainossa.

Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi 1885.

Kannen teos Anu Tuominen
Teoksen valokuvaus Jussi Tiainen © Kuvasto 2017

Graafinen suunnittelu Martti Ruokonen

ISBN 978-951-0-42539-8

WSOY 2017

HENKILÖT

RISTO, työmies

JOHANNA, hänen vaimonsa

HELKA, vanha mustalaisvaimo

HOMSANTUU, oikea nimi Kerttu, hänen tyttärensä tytär

HAGERT, hänen poikansa

ILONA, Hagertin vaimo

HENRIK GABRIEL,

ILONA,

LEENA-KAISA

ANNA-MAIJA

VAPPU, torikauppias

KATRI,

LAURA,

LOTTA,

LIISA,

} heidän lapsensa

} palvelijoita

YRJÖ, seppä

TOPPO,

KUSTAA,

HEIKKI,

JANNE,

} työmiehiä

ROUVA VÖRSKY

HERRA VÖRSKY

ROUVA HANHINEN

1 :NEN POLIISI

2:NEN POLIISI

VIISUNKAUPPIAS

SILMÄINKATSOJA

HERROJA, HÄÄKANSAA, OSTAJIA JA MYYJIÄ

Tapaus Kuopion kaupungissa

Ensimmäinen näytös

*Riston ja Johannan hääbuone. Oikealla ovi
sivubuoneeseen, vasemmalla ikkuna. Perällä ovi porstuaan.*

Huudetaan: ”morsian ulos!” Esirippu nousee.

*Johanna seisoo morsiuspuvussa ikkunan edessä;
Katri ja Laura näyttävät valkeata molemmin puolin.*

Vappu seisoo etunäyttämöllä oikeaan. Taaempana: Risto,

Yrjö, Toppo, Kustaa, Heikki, Janne, Lotta, Liisa,

Leena-Kaisa ja Anna-Maija ym. häävieraita.

Ikkunan takaa kaikuu eläkön-huutoja.

RISTO:

Mitä mietitte, Vappu? Eiköhän olisi hauskaa sentään
olla tuolla kohdalla?

VAPPU:

Morsiamenako?

RISTO:

Niin juuri. Kun vielä noin kunnioitetaan.
Seuratkaa pois Johannan esimerkkiä ja ottakaa
itsellenne mies tekin.

VAPPU:

Enpä hänestä ole millänikään.

RISTO:

Mutta minkätähden ei? Teille niitä kumminkin

on tarjonna sulhasia kuin kirjavia kissoja. Mikä arveluttaa?

VAPPU:

Monta on mutkaa matkassa, monta Mattia maantiellä.

RISTO:

Te olette liian varovainen.

VAPPU:

Parempi katsoa kuin katua.

*(Eläköön-buutoja kaikuu uudelleen.
Johanna nyökkii iloisesti päätänsä.)*

JOHANNA:

Näettekö tyttöä tuolla, joka on kiivennyt ylös aidalle kadun toisella puolen.

KATRI:

Tuotako, joka tuolla kuutamossa seisoo ja niin armottomasti huiskii käsillään? Ihme ja kumma, ett'ei hän keikahda sieltä nurin niskoin alas.

JOHANNA:

Eikö se ole Homsantuu?

KATRI:

Toden totta. Hän se on.

LAURA:

Aivan selvään. Jo minäkin hänen tunnen.

LOTTA:

HOMSANTUUKO tuo? Ei ikipäivinä. Homsantuuta ei ole kaupungissa nähty puoleen vuoteen, mistä hän nyt sitten niin äkkiä olisi tuohon pyrähtänyt.

JOHANNA:

Sitä en tiedä, mutta hän se vaan on. Lähetä, Katri hyvä, joku käskemään häntä sisään.

KATRI:

Ole nyt. Homsantuutako sisään? Semmoisissa ryysyissä, kun hän luultavasti on.

JOHANNA:

Niin, mitä se tekee. Eihän vaatteet ihmistä pahenna.

(Menee ovensuubun ja puhuttelee hiljaa Heikkiä, joka sen jälkeen lähtee ulos. Teetä tarjotaan.)

LAURA:

Vielä sinä kadut, että Homsantuun tänne haetit. Saatpas nähdä, hän käyttää itsensä sopimattomasti taas niinkuin ainakin.

JOHANNA:

Mitä turhia. Ei Homsantuu ole niinkään häijy, kun häntä vaan hyvästi kohdellaan.

RISTO:

Tahtoisinpa kuulla, mitä kuokkijat tuolla ulkona sanovat morsiamestani.

YRJÖ:

Kuulemattakin sen tietää, että he Johannaa siellä kiittelevät.

RISTO:

Ja minua kadehtivat. Niin, niin, Yrjö, kuinka vaan lienee sinunkin laitasi. Monta vuotta kerrotaan sinun pitäneen Johannaa silmällä, mutta minä tulin ja sieppasin yks' kaks' sinulta tytön.

YRJÖ:

Mitä puhumme siitä. Hänellä oli valta ottaa kenen tahtoi. Sen toki sanon sinulle, Risto; parhaimman kulta-aarteen sinä Johannassa omaksesi sait.

RISTO:

No, sinä et pane liikoja ollenkaan. Tiedättekö mitä? Kuusisataa markkaa hänellä on rahoja pankissa, ihan valehtelematta, ja korkoja vielä lisäksi. Jahkas teille näytän. Otin Johannalta pankin vaste-kirjan jo omaan huostaani. Katsokaapas tätä.

KUSTAA:

Kuusisataa on, totta maarin. Voi, miekkoista. Kelpaa sinun elää. Kunpa olisin minäkin yhtä onnellinen. Kuulitkos, Toppo? Kuusisataa markkaa tuo kullan poika sai vaimonsa myötäjäisiä. Emmekö lähde naimaan mekin.

TOPPO:

Helkkaria kanss'. Eihän niitä rikkaita tyttöjä kumminkaan joka miehelle riitä. Toiset saavat tyytyä köyhempiin taikka olla ilman. Ja minä puolestani olen enemmän ilman, niin saan elää niinkuin itse tahdon.

KUSTAA:

Elä sano. Köyhänkin kun ottaa, niin saapa yhtäkaikki sen, joka housut paikkaa, ett'ei tarvitse polvet ulkona käydä.

RISTO:

Niin, ja mikä siinä on, ett'ei mies saisi elää niinkuin itse tahtoo, vaikka akankin ottaa. Loruja? Tupakkaa piippuun, miehet.

KUSTAA:

Mutta kyllä minä sentään enemmän rikasta haluaisin, minäkin. Paha vaan, ett'ei niitä ole juuri niin hyllyltä otettavina, niillä kun tavallisesti on monta pyytäjää.

Millähän mahdollilla sinä, Risto, sait tuon Johannan taipumaan, olisipa hyvä tietää.

RISTO:

Mitäs maksat, jos sen sinulle sanon?

TOPPO:

Elä huoli luvata mitään, Kustaa. Minä tuon konstin neuvon sinulle ilman maksutta.

RISTO:

Sinäkö? No, annahan kuulla.

TOPPO:

Mikä siinä muu on, kun vetää tyttöjä hiukan nenästä. Ja se on helposti tehty, sillä maailman menosta ne poloiset eivät tiedä, ei paljon mitään.

JOHANNA:

Mutta muistakaa minun sanoneeni; Homsantuusta tulee vielä ihminen, jahka aikaa voittoa.

LAURA:

Tuosta hurjasta? Ei ikinä. Semmoinen se on kapinekin. Jota ei saa työhön talttumaan, ei vaikka ihmeitä tekisi. Kerrankin, kun oli apunani vaatteita huuhtomassa, niin alkoipa hyötä hyviään avannolla tanssimaan. Mitä mustalaista lienee pannutkaan, mutta ei ruojalle olisi mikään voinut nauramatta olla. Ajatelkaas, kun hame oli vyötäreistä saakka niin jäässä, että seisoi kankeana ympärillä ja tämä vaan lentää ja pyörii pitkin iljannetta kuin tuuliaispää. Johan siitä semmoisesta ihmistä tulisi. Kyllä kai!

LIISA:

Elä sano. Soinisen emäntä Riistavedeltä kehui Homsantuuta maasta taivaasen tässä tuonoin. Kuuluu

olleen heillä koko kesän ja tehneen työtä kuin hevonen.

JOHANNA:

Kas sitä vaan.

LIISA:

Mutta pilkkanaan olivat sittenkin tyttö parkaa pitäneet, varsinkin nuoret hurjapäät. Tietäähän niiden. Malttavatko ne olla ilkeyksiään tekemättä.

KATRI:

Jospa hän antoi heille syytä.

LIISA:

Vielä mitä. Hän oli vaan ollut niin tarkka, ett'ei raahtinut oikeinpäin syödäkään, kun, näette, aikoo tänä syksynä mennä naimisiin. Täällä kaupungissa oli sanonut olevan itsellään sulhasen.

KATRI:

Häntä varmaan on joku narrannut.

JOHANNA:

Ei tiedä.

KATRI:

On kuin onkin. Kuka nyt tuommoista ottaisi.

LAURA:

Mustalainen kun hän vielä on päälle päätteeksi.

LIISA:

Eipäs olekaan, koska isä oli Tuusniemen Väänäsiä.

LAURA:

Mutta äiti oli mustalaista sukuperää, ja semmoinen ylenannettu kuuluu vielä olleenkin. Ei hän miehensä luona asettunut olemaan, vaan karkasi pois, ja Homsantuun hän olisi vienyt mukanaan,

mutta Väänäsen sukulaiset ajoivat takaa ja ottivat lapsen pois. Sitten nuo mustalaiset, kelvottomat, olivat vielä tehneet taikoja ja panneet Väänäsen juomaan niin pahanpäiväisesti, että muutamassa vuodessa hävitti talonsa ja kaikki. Viinaan hän viimein kuolikin.

JOHANNA:

Ja jätti lapsensa turvattomana maailman rantaa polkemaan. Homsantuu parka! Ehkä hänellä kumminkin olisi äidin luona parempi ollut siitäkin pahastaan.

RISTO:

Elä, elä laske liikoja, Toppo. Minä en kuuna päivänä eukkoani pelkää, jos juoda tahdon. Ohoh, jopa sitten.

TOPPO:

No, no, saadaan nähdä. Minkähän sille taidat, kun eukkosi sanoo: rahat ovat minun, niitä et tuhlaakaan niin juuri kuin itse tahdot.

RISTO:

Minkäkö taidan? Heh, sepä kysymys. Kumpi omaisuutta hallitsee, mies vai vaimo? Tunnetkos sen verran Suomen lakia, veli veikkoseni?

TOPPO:

Kyllä minä tiedän, että laki antaa miehelle vallan, mutta näkyypä ne eukot kokevan puoliaan pitää yhtäkaikki.

RISTO:

Pahanilkisillä lienee jonkinlaisia konstia ja koukkuja, mutta Johannapa ei ole semmoinen.

*(Toppo hyräilee pilkallisesti ja
pane tupakkaa piippuun.)*

RISTO:

Niin, niin, naura sinä vaan. Ettenkö minä Johannaatuntisi. Ja kohta saattekin nähdä, olenko minä mies vai kannanko suotta tällaisia jaloissani. (*Johannan luokse.*)
Koskas niitä juomia tuodaan sisään?

JOHANNA:

Katri hyvä, mene kiirehtimään.

RISTO:

Ja pankoot joutuun nyt. Mitä ihmettä ne siellä viivyttelevätkin näin kauvan. Aikoja sitten olisi miehille pitänyt väkeviä tarjota.

(*Katri menee oikeaan.*)

JOHANNA:

Mitä arvelet, Risto? Eikö tämä elämämme alku ole juuri kuin keväisen päivän nousu?

RISTO:

Siltäkö se sinusta tuntuu? Herran poika, kuinka kaunis sinä oletkin tänä iltana. Oikein sinua ilokseen katselee. Ja tuo pukukin on komea kuin rikkaan morsiamen ainakin. Kelpaa sinua näyttää omanaan, sen sanon.

JOHANNA:

Kunhan sinä vaan olet tyytyväinen, muusta en välitä. Ja olethan sinä, Risto?

RISTO:

No, se on tietty. Vielä häntä kysyy. Niin minä olen kuin kolmen markan hevonen. Arvaas, kuinka moni tänä iltana tahtoisii olla minun sijassani. Kyllä maar poikain sydämiä kaivelee sentään. Peijakas, kun sais noin rikkaan ja kauniin tytön, ajattelee jok'ainoa itseksseen.

JOHANNA:

Vähät heistä.

RISTO:

Entäs seppä sitten! Usko pois, hän on harmiinsa haljeta, vaikka koettaa sitä peittää. No, tuollahan viimeinkin tuodaan juomat.

(Katri asettaa tarjottimen pöydälle.

Risto kaataa laseihin.)

KATRI:

Mitäs ne tyttäret nyt noin toimessaan ovat? Tänä iltana täytyy kaikkien olla iloisia. Ei näitä tänlaisia pitoja joka päivä vietetä.

LIISA:

Tuleehan täällä tiedämmä tanssiakin, vai kuinka, Johanna?

JOHANNA:

Tanssia saatte niin paljon kuin haluttaa vaan. Risto on käskenyt Hakalan Jannen tuomaan viulun mukanaan.

LIISA:

Sepä vasta hauskaa. Minun jo varpaitani kutiaa hyppimisen innosta. Näytänkö teille, kuinka vanhaa piikaa tanssitaan? Antakaahan vähän sijaa. *(Laulaa puoliääneen ja tanssii.)*

*”Raatikoon, raatikoon, vanhat piikat pannaan :::
Tuon, tuon Kyöpin vuoren taa,
Ett’ei noita, ett’ei noita pojat naida saa :::”*

LAURA:

Oletkos siinä hurjastelematta. Kaikki katsovat tänne päin.

LIISA (*berkiää tanssimasta*):

Katsokoot. Minä siitä viis!

JOHANNA:

Sano Liisa: koska sitten tanssia saa, ell’ei häissä.

LIISA:

Näettekö, Janne jo ottaa viulunsa esiin. Kohta ilo alkaa. Ja morsianta viedään ensimmäisenä lattialle. Mahdat sinä sentään olla onnellinen tänä iltana, Johanna.

JOHANNA:

Onnelleni en tällä haavaa tiedä mittaa enkä määrää. Tänälaista päivää en vielä ikänäni ole elänyt.

LIISA:

Miekkonen. Koskahan tulee minun vuoroni?

JOHANNA:

Sitten, Liisa kulta, kun se oikea ilmestyy, se jolle Jumala on sinun määrännyt.

LIISA:

Niin, kuka sen tietää. Ehk’ei ole minun osalleni luotukaan ketään.

JOHANNA:

On varmaan. Sinulle niinkuin muillekin.

RISTO:

Terveyksenne, hyvät vieraat. Tulkaapas maistamaan. Tänä iltana, miehet, saatte juoda niin paljon kuin haluttaa. Minä takaan, ett’ei meiltä tavarat kesken lopu. Noin. Antakaa mennä pohjaan saakka vaan yksin tein. Kas, niin. Kaadetaanpas kohta toista. Minun

häissäni ei pidä kenenkään moittiman ryyppyjen väliä liian pitkiksi.

KATRI:

Kun eivät vaan joisi itseään pahasti humalaan tänä iltana.

JOHANNA:

Eihän nyt toki. Kyllä Risto pitää varalla.

KATRI:

Jos hän sen muistaa.

JOHANNA:

Tietysti. Ei sitä tarvitse epäilläkään.

LIISA:

Ja mitä sitten, vaikka nyt hiukan joisivatkin. Silloinhan miehet aina ovat hausimmillaan, kun ovat pikkuisen humalassa.

VAPPU:

Ett'et vähän ajattele, Liisa. Saisit vaan juopon miehen, niin etköhän tuohon hauskuuteen pian kyllästyisi.

LAURA:

Mutta tosi se on, ett'ei nykyiset miehet oikein roveissaan ole muuta kuin pullon ääressä.

JOHANNA:

Ei sitä kumminkaan sovi kaikista sanoa. On niitä vielä siivojakin joukossa. Eikös ole, Vappu?

RISTO:

Nyt ne ovat täytetyt uudelleen. Ottakaa, miehet. Juokaa, ja juokaa vahvasti, juokaa siksi kuin maailma pyörii ympäri silmissänne, ja korvissänne humisee ja pauhaa pahemmin kuin Tampereen puuvillatehtaassa. Tiedätte silloin juoneenne Riston häitä.

Minna Canth

Työmiehen vaimo

TEOS KERTOO ahkeran Johannan ja hänen hulttiomiehensä tarinan. Miesten ylivalta, köyhälistön kurjuus ja lakien puutteellisuus asettuvat teoksessa ankaran kritiikin kohteiksi. *Työmiehen vaimo* oli ensimmäinen suomenkielinen näytelmä, joka keskittyi kaupunkilais-työläisten kuvaamiseen.

www.wsoy.fi 83.2 ISBN 978-951-0-42539-8

KANNEN TEOS Anu Tuominen

